

990629-1

V Patočkově výroku, že filosofie jde kupředu, když couvá (a bylo by možno říci také: tím, že couvá, nebo: na základě toho, že couvá), je skryta hluboká pravda, která může uniknout tomu, kdo jej slyší nebo čte poprvé. Filosofie totiž nutně sejde ze své vskutku filosofické cesty, když usilovně hledá nějakou novou myšlenku (a od samého počátku ji chce postavit proti myšlenkám starým). Na nové myšlenky totiž filosof musí čekat, a aby to bylo čekání filosofické, musí k tomu být náležitě připraven. Filosofická příprava spočívá především v tom, že pozorně čte texty starších (eventuelně i současných) filosofů – a často i myslitelů, kteří filosofy nebyli a třeba jimi ani být nechtěli). To, co Patočka také vyslovil, totiž že mýtus je smyslem nevyčerpatelný, platí o každé skutečné myšlence (pokud náležitě rozlišujeme mezi jakýmsi ‚pomyslením‘ a skutečnou myšlenkou); ovšem to, co vždy při tom dodávám, totiž že mýtus je právě tak nevyčerpatelný nesmyslem, neplatí generalizovaně pro každé myšlení, pro každou myšlenku. V dějinách myšlení došlo k mimořádně významnému a také zajímavému vynálezu pojmů, který dovoluje onu nevyčerpatelnost omezovat a v některých případech (tzv. geometrické myšlení) ji dokonce – za pomoci konstruovaného myšlenkového modelu – s pozoruhodnou přesností omezit a vymežit. Proto také nelze nechat hranici mezi myšlením mytickým a ne-mytickým (resp. post-mytickým) na jedné straně nějak rozostřenou (a to ovšem neplatí pro myšlení určitého člověka, kde obojí může v jistém smyslu zůstat vedle sebe, pospolu a dokonce důkladně propleteno), ani na druhé straně nechávat stranou skutečné (vykonávané) myšlení a soustřeďovat se jen na jeho (eventuelní) logickou kostru, logický skelet. Filosofické myšlení spočívá v tom, že se vrací k tomu, co bylo myšleno (ať už myslitelem samým nebo jinými, třeba i velmi dávnými mysliteli), aby tam objevilo něco zdánlivě nového, co však ve skutečnosti již bylo – byť pouze tentativně – myšleno a někdy dokonce promyšleno, ale co pohříchu nevzbudilo ani u současných, ani u pozdějších myslitelů náležitou pozornost. A právě proto musí filosof znát hodně starých myšlenek, aby uměl rozhodnout, do pozadí které myšlenky má zacouvat, do základů které myšlenky se má prokopat, a ovšem také – a snad především – jak to má co nejúčinněji provést. Skutečně nové myšlenky jej pak „na-padají“ hlavně při tom, jak se pokouší porozumět do hloubky nějaké dobře vybrané myšlence: každá nová myšlenka se rodí z myšlenek starých. Ale ne tak, že by z nich vyplývala a že by se z nich dala odvodit (to by ono „couvání“ bylo strašně zredukováno), nýbrž že jakoby znovu vynalezne jejich „předpoklady“ tím, jak se ponoří do jejich „nitra“ (které nutně uniká každé stroze logické analýze).

(Písek, 990629-1.)